

7.2.4 Lineární kombinace vektorů

Předpoklady: 7203

Př. 1: Jsou dány vektory $u = (1; -3; 1)$ a $v = (2; 2; -1)$. Urči vektor $w = 2u - 3v$.

$$\begin{aligned} w = 2u - 3v &= 2(1; -3; 1) - 3(2; 2; -1) = ([2 \cdot 1 - 3 \cdot 2]; [2 \cdot (-3) - 3 \cdot 2]; [2 \cdot 1 - 3 \cdot (-1)]) = \\ &= (-4; -12; 5) \end{aligned}$$

Pedagogická poznámka: Předchozí příklad je možné řešit i postupně určením násobků a pak jejich součtu.

Vektor w jsme získali jako součet násobků vektorů u a v , říkáme, že vektor w je **lineární kombinací** vektorů u a v .

Jsou dány vektory $u_1; u_2; \dots; u_n$ a reálná čísla $a_1; a_2; \dots; a_n$. Vektor $v = a_1u_1 + a_2u_2 + \dots + a_nu_n$ se nazývá **lineární kombinace vektorů $u_1; u_2; \dots; u_n$** . Reálná čísla $a_1; a_2; \dots; a_n$ nazýváme **koefficienty této lineární kombinace**.

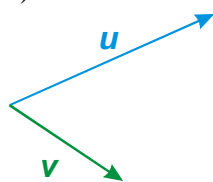
Př. 2: V předchozím příkladu byl hledaný vektor w jako lineární kombinace vektorů u a v určen vztahem $w = 2u - 3v$. Urči koeficienty této lineární kombinace a číslo n .

$$w = 2u - 3v \Rightarrow \text{vektor } w \text{ je lineární kombinací dvou vektorů} \Rightarrow n = 2$$

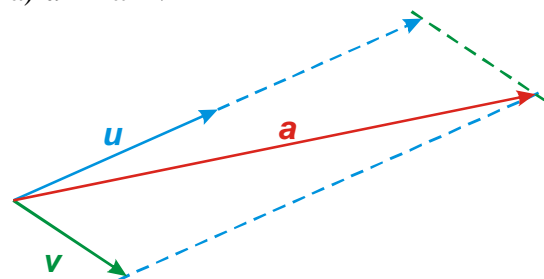
$$\begin{aligned} \text{srovnáme vztahy: } w &= 2u - 3v \\ v &= a_1u_1 + a_2u_2 \end{aligned} \Rightarrow a_1 = 2, a_2 = -3.$$

Pedagogická poznámka: Jako vždy v podobných příkladech i tady mají studenti největší problémy s určením čísla n .

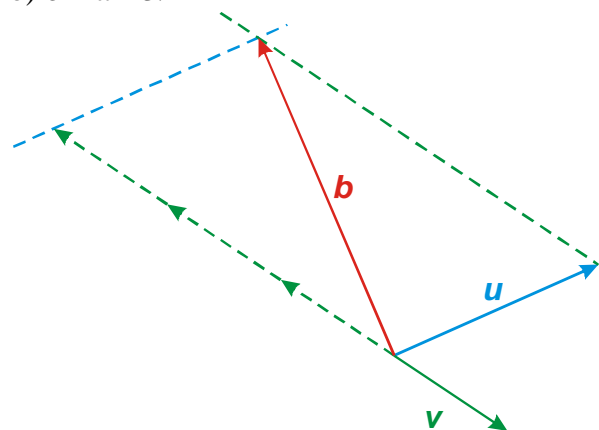
Př. 3: Na obrázku jsou zakresleny vektory u a v . Do obrázku jejich lineární kombinace:
a) $a = 2u + v$ b) $b = u - 3v$ c) $c = -0,5u + 0v$

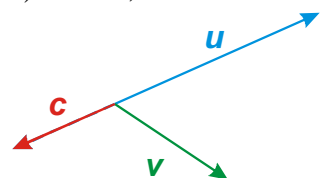
a) $a = 2u + v$

b) $\mathbf{b} = \mathbf{u} - 3\mathbf{v}$

c) $\mathbf{c} = -0,5\mathbf{u} + 0\mathbf{v}$

Př. 4: Je dán čtverec $ABCD$ a středy jeho stran S_{AB} , S_{BC} , S_{CD} a S_{DA} . Označíme si vektory $\mathbf{u} = S_{AB} - A$ a $\mathbf{v} = S_{DA} - A$. Vyjádři jako lineární kombinaci vektorů $\mathbf{u}, \mathbf{v}$ vektory:

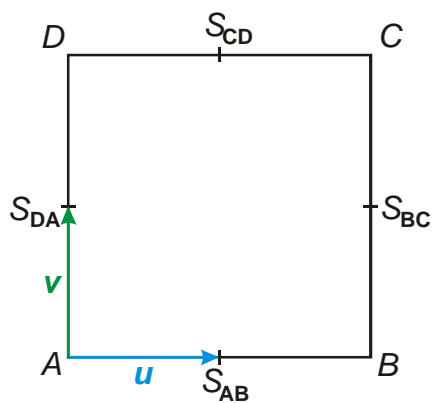
a) $S_{CD} - S_{AD}$

b) $C - B$

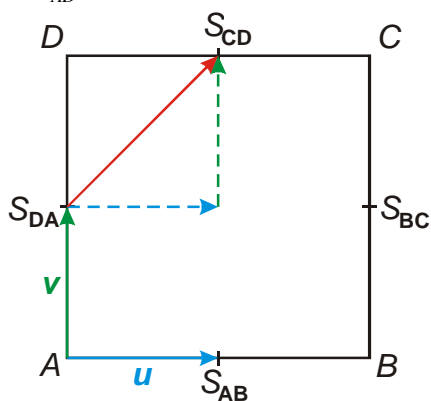
c) $S_{CD} - B$

d) $D - C$

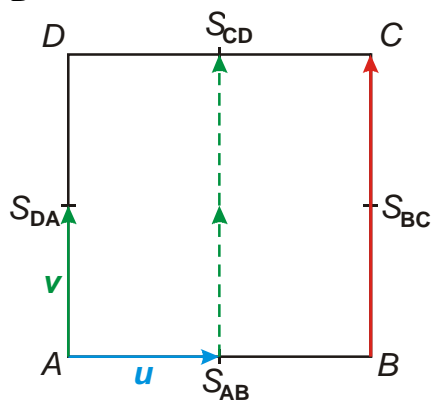
e) $S_{AB} - C$

a) $S_{CD} - S_{AD}$

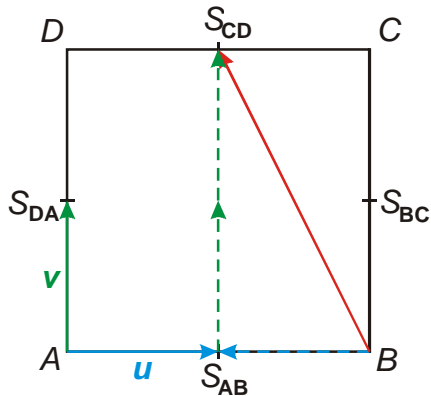
b) $C - B$

$$S_{CD} - S_{AD} = \mathbf{u} + \mathbf{v}$$

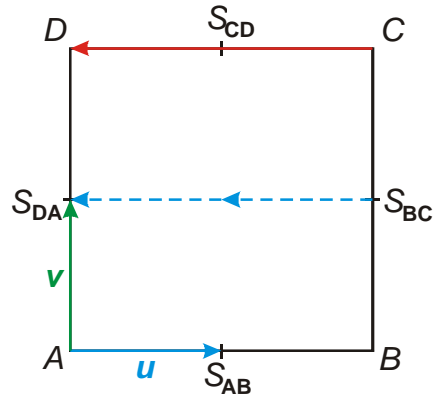
$$C - B = 0\mathbf{u} + 2\mathbf{v}$$

c) $S_{CD} - B$

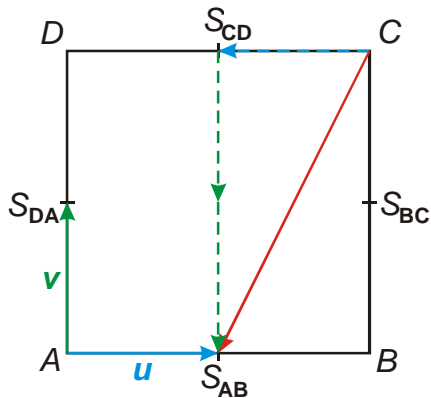
$$S_{CD} - B = -\mathbf{u} + 2\mathbf{v}$$

d) $D - C$

$$D - C = -2\mathbf{u} + 0\mathbf{v}$$

e) $S_{AB} - C$

$$S_{AB} - C = -\mathbf{u} - 2\mathbf{v}$$

a) $S_{CD} - S_{AD} = \mathbf{u} + \mathbf{v}$

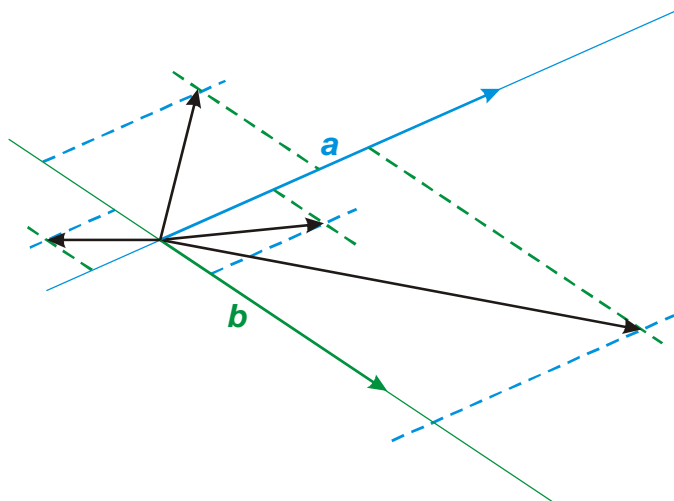
b) $C - B = 0\mathbf{u} + 2\mathbf{v}$

c) $S_{CD} - B = -\mathbf{u} + 2\mathbf{v}$

d) $D - C = -2\mathbf{u} + 0\mathbf{v}$

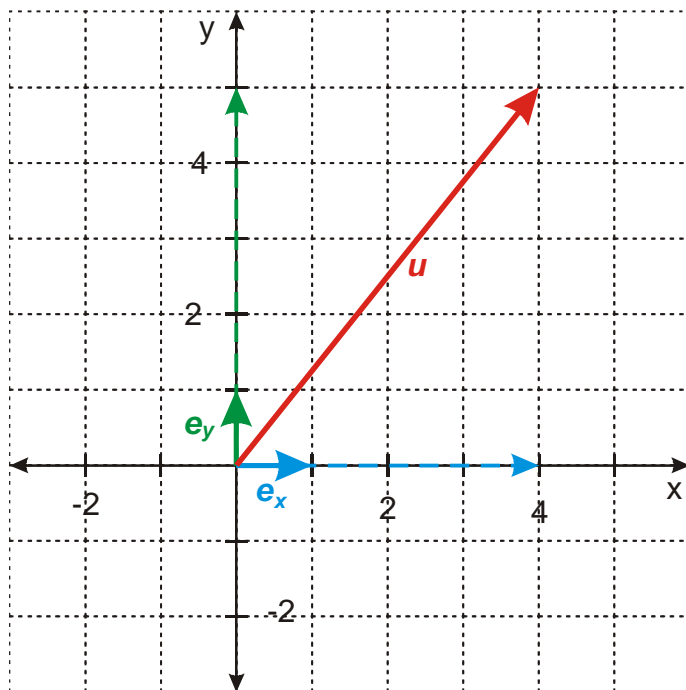
e) $S_{AB} - C = -\mathbf{u} - 2\mathbf{v}$

Máme dva vektory $\mathbf{a}$, $\mathbf{b}$ v rovině. Co získáme, když budeme vyrábět všechny možné lineární kombinace těchto vektorů?

Získáme všechny vektory v rovině.

Co vlastně znamená, že vektor u má souřadnice $u = (u_1; u_2)$?

Souřadnice vektoru jsou vlastně koeficienty lineární kombinace, kterou sestavíme tento vektor pomocí jednotkových vektorů ve směrech souřadných os.

Př. 5: Jsou dány vektory $a = (-1; 2; 4)$ a $b = (2; 1; 1)$. Rozhodni, zda vektory:

a) $u = (-5; 5; 11)$,

b) $v = (1; 3; 3)$

jsou lineární kombinací vektorů a, b . Pokud ano, urči koeficienty této lineární kombinace.

a) $u = (-5; 5; 11)$

Pokud je vektor u lineární kombinací vektorů a, b , musí platit:

$u = ka + lb$ - protože vektory mají tři souřadnice, jde o soustavu tří rovnic (pro každou

$$u_1 = ka_1 + lb_1$$

souřadnici jedna rovnice) pro dvě neznámé (hledané koeficienty k, l): $u_2 = ka_2 + lb_2$.

$$u_3 = ka_3 + lb_3$$

$$-5 = k(-1) + l \cdot 2$$

Dosadíme souřadnice: $5 = k \cdot 2 + l \cdot 1$

$$11 = k \cdot 4 + l \cdot 1$$

Odečteme druhou rovnici od třetí:

$$11 - 5 = 4k - 2k + l - l$$

$$6 = 2k \Rightarrow k = 3$$

Z druhé rovnice dopočítáme l : $5 = 3 \cdot 2 + l \Rightarrow l = -1$

Dosadíme do první rovnice a zkontrolujeme, zda vyjde:

$$-5 = 3(-1) + (-1) \cdot 2 = -5$$

Soustava má řešení $\Rightarrow$ vektor u je lineární kombinací vektorů a, b : $u = 3a - b$

b) $v = (1; 3; 3)$

pokud je vektor v lineární kombinací vektorů a, b , musí platit:

$v = ka + lb$ - protože vektory mají tři souřadnice, jde o soustavu tří rovnic (pro každou

$$v_1 = ka_1 + lb_1$$

souřadnici jedna) pro dvě neznámé (hledané koeficienty k, l): $v_2 = ka_2 + lb_2$

$$v_3 = ka_3 + lb_3$$

$$1 = k(-1) + l \cdot 2$$

Dosadíme souřadnice: $3 = k \cdot 2 + l \cdot 1$

$$3 = k \cdot 4 + l \cdot 1$$

Odečteme druhou rovnici od třetí:

$$3 - 3 = 4k - 2k + l - l$$

$$0 = 2k \Rightarrow k = 0$$

Z druhé rovnice dopočítáme l : $3 = 0 \cdot 2 + l \Rightarrow l = 3$

Dosadíme do první rovnice a zkontrolujeme, zda vyjde:

$$1 = 0(-1) + 3 \cdot 2 = 6 - \text{rovnost neplatí} \Rightarrow \text{soustava nemá řešení} \Rightarrow \text{vektor } v \text{ není lineární}$$

kombinací vektorů a, b .

Pedagogická poznámka: Předchozí příklad stojí a padá s tím, jakou představu mají žáci o řešení soustav rovnic (jde o obecné představy o možnostech volby díky proměnným a jejich omezování podmínkami v rovnicích). Pokud vnímají soustavy mechanicky, s velkou pravděpodobností nebudou kontrolovat první rovnici dosazením a v obou případech jim vyjde, že vektor v je lineární kombinací vektorů a, b .

Ted' můžeme určit vektor, který bude mít určitý směr a potřebnou velikost.

Př. 6: Najdi vektor v , který je rovnoběžný s vektorem $u = (3; 4)$ a jehož velikost je 1.

Dvě možnosti jak příklad vyřešit.

1. Sestavení podmínek pro souřadnice vektoru $v = (v_1; v_2)$

Vektor $\mathbf{v}$ je rovnoběžný s vektorem $\mathbf{u} \Rightarrow$ vektor $\mathbf{v}$ je násobek vektoru $\mathbf{u} \Rightarrow \mathbf{v} = k\mathbf{u}$
v souřadnicích: $v_1 = ku_1$, $v_2 = ku_2$.

Zatím dvě rovnice pro tři neznámé $\Rightarrow$ potřebujeme ještě jednu rovnici.

Podmínka: velikost $\mathbf{v}$ je 1 $\Rightarrow |\mathbf{v}| = \sqrt{v_1^2 + v_2^2} = 1$.

Máme tři rovnice pro tři neznámé. Vyřešit by to šlo, ale není to moc komfortní.

2. Využití velikosti vektoru $\mathbf{u}$.

Spočítáme velikost vektoru $\mathbf{u}$: $|\mathbf{u}| = \sqrt{u_1^2 + u_2^2} = \sqrt{3^2 + 4^2} = 5$.

Vektor $\mathbf{v}$ má mít velikost 1 $\Rightarrow$ musí být 5krát menší $\Rightarrow$ platí: $\mathbf{v} = k \cdot \mathbf{u}$, kde $k \in \left\{-\frac{1}{5}; \frac{1}{5}\right\}$.

$$\mathbf{v}_1 = -\frac{1}{5}\mathbf{u} = -\frac{1}{5}(3;4) = \left(-\frac{3}{5}; -\frac{4}{5}\right) \qquad \mathbf{v}_2 = \frac{1}{5}\mathbf{u} = \frac{1}{5}(3;4) = \left(\frac{3}{5}; \frac{4}{5}\right)$$

Pedagogická poznámka: Slušný chaos můžete ve třídě vyvolat, pokud ukážete na tabuli, že vektor $\mathbf{v}$ má být pětkrát menší, existují tedy dvě řešení pro $k \in \left\{-\frac{1}{5}; \frac{1}{5}\right\}$ a napíšete $\mathbf{v}_1 = a$ $\mathbf{v}_2 =$. Někteří studenti se přestanou orientovat, že nejde o složky, ale o celé vektory a totálně zpanikaří.

Př. 7: Najdi vektor $\mathbf{w}$, který je rovnoběžný s vektorem $\mathbf{u} = (3;4)$ a jehož velikost je 10.

Spočítáme velikost vektoru $\mathbf{u}$: $|\mathbf{u}| = \sqrt{u_1^2 + u_2^2} = \sqrt{3^2 + 4^2} = 5$.

Vektor $\mathbf{w}$ má mít velikost 10 $\Rightarrow$ musí být 2krát větší.

$$\mathbf{w} = 2\mathbf{u} = 2(3;4) = (6;8)$$

Př. 8: Petáková:

strana 99/cvičení 5

strana 100/cvičení 8

strana 100/cvičení 9

strana 100/cvičení 10

Shrnutí: Při násobení vektoru číslem se mění jeho velikost $\Rightarrow$ navzájem rovnoběžné vektory jsou svými násobky.